

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
5683-18

meddelad i Stockholm den 11 december 2019

KLAGANDE

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
403 40 Göteborg

MOTPART

Stiftelsen Askims Sjöscoutgårdar, 857206-5269
c/o AA

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Göteborgs dom den 4 oktober 2018 i mål nr 781-18

SAKEN

Ändring av stiftelses stadgar

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 210929

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00
E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se
www.hogstaforvaltningsdomstolen.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

BAKGRUND

1. En stiftelse är en juridisk person som bildas genom att egendom enligt ett förordnande av en eller flera stiftare avskiljs för att varaktigt förvaltas som en självständig förmögenhet för ett bestämt ändamål. Förvaltningen ombesörjs normalt av en styrelse, som ansvarar för att föreskrifterna i stiftelseförordnandet följs. En stiftelse måste ha minst en revisor.
2. I samband med bildandet av en stiftelse kan stiftaren, med vissa begränsningar, bestämma att de föreskrifter som gäller för stiftelsen ska kunna ändras utan att stiftelsen behöver ha myndighets tillstånd, ett s.k. ändringsförbehåll. Ett sådant förbehåll kan tas in i själva stiftelseförordnandet eller i stiftelsens stadgar.
3. För stiftelsebildningar som skett före den 1 januari 1996, s.k. äldre stiftelser, anses gälla att ändringsförbehåll är giltiga. Om ändringsförbehållet omfattar stiftelsens ändamål måste dock rätten att ändra vara knuten till att en viss händelse inträffar som den ändringsberättigade, t.ex. stiftelsens styrelse, inte kan påverka.
4. Stiftelser står under tillsyn av länsstyrelsen som bl.a. ska utse styrelseledamöter om detta behövs för att styrelsen ska bli beslutför, liksom revisorer om dessa inte har utsetts i behörig ordning.
5. Stiftelsen Askims Sjöscoutgårdar bildades 1991 och är således en äldre stiftelse. I samband med bildandet antogs stadgar för stiftelsen. I dessa föreskrevs att styrelsen för sjöscoutkårens föräldraförening skulle medverka vid utseendet av styrelseledamöter, revisor och suppleanter. Vidare togs det in ett ändringsförbehåll med följande lydelse. ”Ändring av stadgar fordrar samstämmigt beslut av styrelsen för stiftelsen. Sådan ändring prövas och stadfästes av Svenska Scoutförbundets förbundsstyrelse.”

DOM

Mål nr
5683-18

6. Stiftelsens styrelse beslutade 1992 enhälligt att ändra stadgarna, bl.a. på så sätt att styrelsen för föräldraföreningen inte längre skulle medverka vid val av de ovan nämnda stiftelsefunktionärerna. Bakgrunden var att föräldraföreningen hade lagts ned.
7. I samband med att stiftelsen anmäldes för registrering i stiftelseregistret konstaterade länsstyrelsen att stiftelsen under 2017 utsett styrelseledamöter, revisor och suppleanter utan att föräldraföreningen medverkat i besluten. Då dessa inte ansågs vara utsedda i behörig ordning beslutade länsstyrelsen att utse dem. Länsstyrelsen menade att stadgeändringen 1992 inte var giltig eftersom själva ändringsförbehållet var ogiltigt, då detta tillät ändringar av stiftelsens ändamål utan att rätten att ändra knutits till att en viss händelse inträffat.
8. Stiftelsen överklagade beslutet till Förvaltningsrätten i Göteborg som biföll överklagandet. Förvaltningsrätten konstaterade att ändringsförbehållet ska bedömas enligt äldre rätt, enligt vilken det fanns möjligheter till långtgående ändringsförbehåll och att det därför saknades skäl att ogiltigförklara förbehållet i dess helhet. Eftersom de företagna ändringarna omfattades av ändringsförbehållet var stadgeändringen giltig och styrelseledamöterna, revisorn samt suppleanterna därmed behörigen utsedda.
9. Länsstyrelsen överklagade domen till Kammarrätten i Göteborg som avslog överklagandet.

YRKANDEN M.M.

10. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* yrkar att underinstansernas domar ska upphävas och att länsstyrelsens beslut ska fastställas samt anför bl.a. följande. Ett

DOM

Mål nr
5683-18

äldre ändringsförbehåll är ogiltigt om det är generellt utformat och utan begränsande villkor såvitt avser ändringar av stiftelsens ändamål. Om ändringsförbehållet inte är utformat på ett korrekt sätt är det ogiltigt i sin helhet.

11. *Stiftelsen Askims Sjöscoutgårdar* anser att överklagandet ska avslås.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Frågan i målet

12. Frågan i målet gäller om ett generellt utformat ändringsförbehåll i stadgarna för en äldre stiftelse är ogiltigt i sin helhet.

Rättslig reglering

13. Enligt 3 § lagen (1994:1221) om införande av stiftelselagen (1994:1220), införandelagen, ska en förmögenhetsbildning som har tillkommit före ikraftträdandet – den 1 januari 1996 – och som närmast dessförinnan uppfyllde de krav som stiftelselagen ställer på stiftelsebildning anses som stiftelse enligt stiftelselagen (1994:1220).
14. Enligt 4 § införandelagen gäller stiftelselagen för sådana äldre stiftelser med de begränsningar som följer av lagen.
15. I 10 § införandelagen anges att om stiftelseförordnandet för en äldre stiftelse innehåller en bestämmelse som innebär att någon får ändra, upphäva eller i särskilt fall åsidosätta en av stiftaren meddelad föreskrift avseende stiftelsen ska den bestämmelsen ha samma giltighet som enligt äldre rätt.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

16. Den i målet aktuella stiftelsen bildades 1991 och är därmed en äldre stiftelse. För sådana stiftelser gäller att ändringsförbehåll ska bedömas utifrån äldre rätt.
17. Det nu aktuella ändringsförbehållet är generellt utformat och medger enligt ordalydelsen att även stiftelsens ändamål får ändras, utan att denna rätt har knutits till att en viss händelse inträffar. Frågan nu är om förbehållet till följd av denna generella utformning i sin helhet ska anses vara utan verkan eller om det är möjligt att med stöd av förbehållet göra vissa ändringar av stadgarna.
18. Varken lagstiftning eller förarbeten ger någon klar vägledning om hur ändringsförbehåll som saknar begränsningar avseende ändring av ändamålet ska bedömas beträffande sin giltighet när förbehållet används för andra slags stadgeändringar.
19. Den nu gällande stiftelselagen syftar till att säkerställa och trygga en stiftelses möjligheter att verka för det ändamål som stiftaren angett i stiftelseförordnandet. Som utgångspunkt gäller att stiftaren ska ha frihet att bestämma hur stiftelsen ska förvaltas. Regleringen innebär därför att ändringsförbehåll i viss utsträckning tillåts avseende andra föreskrifter än stiftelsens ändamål. Införandet av stiftelselagen innebar emellertid att den rättsliga verkan av ändringsförbehåll enligt den dittills gällande ordningen kraftigt begränsades. Stiftelselagens regler på denna punkt skulle därför inte tillämpas avseende äldre stiftelser (prop. 1993/94:9 s. 48 och 95). Det fanns således ett behov av bestämmelsen i 10 § införandelagen avseende äldre stiftelser.
20. Ändringsförbehåll avseende äldre stiftelser ansågs giltiga så länge stiftelsens ändamål inte omfattades eller, om ändamålet tillåts ändras, detta gjorts beroende

DOM

Mål nr
5683-18

av att en viss händelse inträffade som den ändringsberättigade inte kunde råda över (a. prop. s. 44).

21. Av nämnda förarbeten framgår således att den enda typ av ändringsförbehåll som inte kunde godtas var sådana som gav möjlighet att ändra ändamålet utan begränsning till att en viss händelse inträffade.
22. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening bör därför äldre rätt förstås på så sätt att det är möjligt att med stöd av ett generellt utformat förbehåll ändra sådant som inte berör stiftelsens ändamål.
23. En sådan ordning ligger också i linje med att tolkningen av föreskrifter i ett stiftelseförordnande måste syfta till att fastställa stiftarens vilja, dvs. ensidiga viljeförklaring, vid instiftandet och att denna vilja så långt som möjligt ska respekteras. Genom att i förordnandet ta in ett generellt utformat ändringsförbehåll måste stiftaren rimligtvis ha avsett att långtgående ändringsmöjligheter ska finnas, exempelvis när förändringar i omvärlden så kräver.
24. Mot denna bakgrund ska ett ändringsförbehåll avseende en äldre stiftelse inte fränkännas giltighet i sin helhet enbart av det skälet att det getts en så generell utformning att det enligt sin ordalydelse ger rätt att ändra ändamålet utan att rätten har knutits till att en viss händelse inträffar. I dessa fall ska i stället ändringar anses giltiga så länge de omfattas av förbehållets ordalydelse och inte direkt eller indirekt kan påverka stiftelsens ändamål eller förutsättningarna för att fullfölja detsamma.
25. I förevarande fall omfattas stadgeändringen av ändringsförbehållet. Ändringen är inte av det slaget att ändamålet påverkas. Det har därför inte förelegat hinder för

DOM

Mål nr
5683-18

att med stöd av ändringsförbehållet besluta om reviderade stadgar på det sätt som skett. Styrelseledamöter, revisor och suppleanter har således varit behörigen utsedda. Överklagandet ska därför avslås.

I avgörandet har deltagit justitieråden Per Classon, Mari Andersson, Kristina Svahn Starrsjö, Ulrik von Essen och Mats Anderson (skiljaktig motivering).

Föredragande har varit justitiesekreterarna Anna Malmström och Erik Hannus.

SKILJAKTIG MOTIVERING

Justitierådet Anderson är skiljaktig beträffande motiveringen och anför att domen från och med punkt 16 borde ha utformats enligt följande.

16. Stiftelsen bildades 1991 och är därmed en äldre stiftelse. För sådana gäller att stiftaren genom ett ändringsförbehåll i stiftelseförordnandet med giltig verkan kan föreskriva att stiftaren själv eller någon annan när som helst får ändra föreskrifterna i stiftelseförordnandet. Detta gäller dock inte utan inskränkningar i fråga om stiftelsens ändamål. För att ett ändringsförbehåll i den delen ska vara

DOM

Mål nr
5683-18

giltigt krävs det att rätten att ändra gjorts beroende av att en viss händelse inträffar som den ändringsberättigade inte kan råda över (se prop. 1993/94:9 s. 44).

17. Det ändringsförbehåll som är aktuellt är så generellt utformat, att det enligt sin ordalydelse innefattar en möjlighet att när som helst ändra samtliga föreskrifter i stiftelsens stadgar, inklusive de som bestämmer stiftelsens ändamål.
18. Den fråga som väckts i målet är om det aktuella förbehållet till följd av sin generella utformning i sin helhet ska anses ogiltigt.
19. Varken lagstiftning eller förarbeten ger stöd för att ett ändringsförbehåll i sin helhet ska anses ogiltigt enbart på den grunden att det enligt sin ordalydelse inrymmer ändringar som enligt vad som nyss sagts inte med giltig verkan kan förordnas om i ett ändringsförbehåll. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening finns det inte heller några vägande skäl för en sådan ordning. Däremot talar starka skäl häremot.
20. Tolkningen av föreskrifter i ett stiftelseförordnande bör syfta till att fastställa stiftarens vilja vid instiftandet och så långt som möjligt respektera denna vilja. Genom att i förordnandet ta in ett generellt utformat ändringsförbehåll ligger det nära till hands att anta att stiftaren avsett att långtgående ändringsmöjligheter ska finnas, exempelvis när förändringar i omvärlden så kräver.
21. Det kan också befaras medföra betydande olägenheter och leda till rättsförluster om en stadgeändring som skett med stöd av ett ändringsförbehåll av aktuellt slag efter att ha tillämpats under lång tid skulle fränkännas giltighet enbart på den grunden att förbehållet givits en vid utformning.
22. Vidare kan det ändamålsenliga och praktiska i en ordning som innebär att varje äldre stiftelse i vilken det finns ändringsförbehåll av aktuellt slag, skulle vara hänvisad till att för varje stadgeändring ansöka om permutation hos Kammarkollegiet starkt ifrågasättas.

DOM

Mål nr
5683-18

23. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening bör därför ett ändringsförbehåll inte i sin helhet fränkännas giltighet enbart av det skälet att det fått en så vid utformning så att det enligt sin ordalydelse inkluderar möjligheten att närsomhelst och av vilket skäl som helst ändra ändamålet med stiftelsen.
24. Den stadgeändring som är aktuell i målet är inte av det slaget att stiftelsens ändamål eller dess förutsättningar för att fullfölja det påverkats. Det finns därför inte skäl för att fränkänna ändringsförbehållet giltighet med avseende på denna stadgeändring. Någon annan grund för att fränkänna ändringsförbehållet giltighet har inte gjorts gällande.
25. Det har därför inte förelegat hinder för att med stöd av ändringsförbehållet besluta om reviderade stadgar på sätt som skett. Styrelseledamöter, revisor och suppleanter har således varit behörigen utsedda. Överklagandet ska därför avslås.